

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

כתב זאת זכרון (83)
ד"ר בלהה אדמנית

שש זכירות

1. יציאת מצרים: לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני כי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך: (דב' טז, ג).
2. מעמד הר סיני: רק השמר לה ושמר נפשך מאד פן תשפח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: יום אשר עמדת לפני ה' א-להיך בחרב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בנייהם ילמדון: (דב' ד, ט-י).
3. מעשה עמלק ומחיינו: זכור את אשר עשה לה עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: אשר קרד בדרך ויגנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עניו ויגע ולא גרא א-להים: והיה בהניח ה' א-להיך לה מכל איביך מסביב בארץ אשר ה' א-להיך נתן לה נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח: (דב' כה, יז-יט).
4. מסה אבותינו במדבר: זכר אל תשכח את אשר הקצפת את ה' א-להיך במדבר למן היום אשר יצאת מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם ה': (דב' ט, ז).
5. מעשה מרים: השמר בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים באשר צויתם תשמרו לעשות: זכור את אשר עשה ה' א-להיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים: (דב' כד, ח-ט).
6. שבת: זכור את יום השבת לקדשו: (שמי' כ, ז).

הזכרון כמצוה בפועל

- ציצית: והיה לכם לציצית וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם... (במד' טו, לט).
- שבת: זכור את יום השבת לקדשו: (שמי' כ, ז).
- פסח: לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם... (דב' טז, ג).
- עמלק: תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח: (דב' כה, יט).

זכרון העבדות במצרים כתודעה למצוות אחרות

- שבת: וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה' א-להיך משם ביד חזקה ובזרע נטויה על כן צוה ה' א-להיך לעשות את יום השבת: (דב' ה, יד).
- מועדים: ושמחת לפני ה' א-להיך אתה ובנד ובתך ועבדך ועמדת והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך במקום אשר יבחר ה' א-להיך לשכון שמו שם: וזכרת כי עבד היית במצרים ושמרת ועשית את החקים האלה: (דב' טז, יא-יב).
- מענק שחרור לעבד: העניק תעניק לו מצאנך ומגנך ומיקבך אשר ברכך ה' א-להיך תתן לו: וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה' א-להיך על כן אנכי מצוה את הדבר הזה היום: (דב' טו, יד-טו).
- משפט צדק: לא תטה משפט גר יתום ולא תחבל בגד אלמנה: וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדך ה' א-להיך משם על כן אנכי מצוה לעשות את הדבר הזה: (דב' כד, יז-יח).
- מתנות עניים: כי תקצר קצירך בשדה ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה למען יברכך ה' א-להיך בכל מעשה ידיך: וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים על כן אנכי מצוה לעשות את הדבר הזה: (דב' כד, יט-כב).
- למען יברכך - כי נתת משלך במחשבה, והשם יתן לך משלו באמת: (אבן עזרא)

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

הקב"ה זוכר (בני אדם)

נח: ויזכר אֶל-להים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בבתּוֹבָה ויעֲבֹר אֶל-להים רוח על האָרֶץ וישֹׁפּוּ הַמַּיִם: (בר' ח, א)

ויאמר אֶל-להים לנח קח לך בָּשָׂר כָּל בְּשֵׂר בָּא לִפְנֵי כִי מְלֵאָה הָאָרֶץ חֲמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מִשְׁחִיתֶם אֶת הָאָרֶץ... ואתה קח לך מִכָּל מִאֲכָל אֲשֶׁר יֹאכַל וְאֶסְפַּף אֵלֶיךָ וְהָיָה לְךָ וְלָהֶם לְאֲכָלָהּ: ויעש נח כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֱתוֹ אֶל-להים כֹּן עֲשָׂה: (בר' ו, יג-כב).

אברהם: ויהי בשַׁחַת אֶל-להים את עֲרֵי הַכְּפָר ויזכֹּר אֶל-להים את אֲבֵרָהָם וישַׁלַח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה בְּהַפְּדוֹ אֶת הָעָרִים אֲשֶׁר יָשָׁב בְּהֵן לוֹט: (בר' יט, כט).

ויאמר ה' זַעֲקַת סָדֵם וְעַמְרָה כִּי רָבָה וְחִטָּאתֶם כִּי כְבֹדָה מְאֹד: אַרְדָּה נָא וְאָרָאָה הַכְּצַעֲקָתָה הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כָלָה וְאִם לֹא אֲדַעָה... ויגש אֲבֵרָהָם ויאמר הָאֵף תִּסְפָּה צְדִיק עִם רָשָׁע: (בר' יח, כ-כג).

וישמע אֲבָרָם כִּי נִשְׁבָּה אַחִיו ויִּרְק אֶת חֲנִיכָיו וילידי בֵּיתוֹ שָׁמְנָה עֶשְׂרִי וישַׁלַּח מְאוֹת ויִרְדֹּף עַד דָּן: (בר' יד, יד)

זוהר כרך א (בראשית) פרשת וירא [דף קו עמוד א]: ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע, אמר רבי יהודה מאן חמא אבא דרחמנותא כאברהם (מי ראה אב רחמן כאברהם), ת"ח בנח כתיב: ויאמר אלהים לנח קח כל בשר בא לפני וגו' עשה לך תיבת עצי גפר ואשתיק ולא אמר ליה מידי, ולא בעא רחמי (ושתק ולא אמר דבר ולא בקש רחמים), אבל אברהם בשעתא דאמר ליה קודשא בריך הוא זעקת סדום ועמורה כי רבה וגו', ארדה נא ואראה וגו', מיד כתיב ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע,

רחל: ויזכֹּר אֶל-להים את רַחֵל וישַׁמַּע אֱלֹהִים אֶל-להים ויִפְתַּח אֶת רַחֲמָהּ: (בר' ל, כב).

איכה רבה (בבב) פתיחתא כד: אמר הקב"ה לירמיה אני דומה היום לאדם שהי לו בן יחידי, ועשה לו חופה ומת בתוך חופתו, ואין לך כאב לא עלי ולא על בני, לך וקרא לאברהם ליצחק וליעקב ומשה מקבריהם שהם יודעים לבכות... באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה רבש"ע גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתירה ועבד בשבילי לאבא שבע שנים, וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי לבעלי יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי והוקשה עלי הדבר עד מאד... ומה אני שאני בשר ודם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי וקיים רחמן, מפני מה קנאת לעיני שאין בה ממש... הגלית בני, ונהרגו בחרב, ועשו אויבים בם כרצונם, מיד נתגללו רחמיו של הקב"ה ואמר בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן... כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך... ויש תקוה לאחרייתך ושבנו בנים לגבולם" (ירמיהו לא, יד-טז).

חנה: והיא מֵרַת נֶפֶשׁ וְתַתְּפֹלֵל עַל ה' וּבָכָה תְּבַכֶּה... וַתִּזְדַּר נָדָר וַתֹּאמֶר ה' צָבָאוֹת אִם רָאָה תִרְאֶה בְּעֵינֵי אִמְתְּךָ ויזכֹּרְתֵנִי וְלֹא תִשְׁכַּח אֶת אִמְתְּךָ וְנִתְּתָה לְאִמְתְּךָ זֶרַע אֲנָשִׁים... ויִדַּע אֱלֹקֵינוּ אֶת חֲנָה אִשְׁתּוֹ ויזְכֹּרְהָ ה': (שמו' א, י-יט).

בקשה מאדם לזכור

אביגיל אל דוד: ותפל על רגליו ותאמר בי אני אֲדֹנִי הָעוֹן וַתִּדְבֹר נָא אִמְתְּךָ בְּאִזְנֵיךָ וישַׁמַּע אֶת דְּבָרֵי אִמְתְּךָ... שֶׁאֵל נָא לְפָשַׁע אִמְתְּךָ כִּי עָשָׂה וְעָשָׂה ה' לֵאדֹנִי בֵּית נְאֻמָּן כִּי מִלְחָמוֹת ה' אֲדֹנִי נִלְחַם וְרָעָה לֹא תִמְצָא בְּךָ מִיָּמֶיךָ... וְלֹהוֹשִׁיעַ אֲדֹנִי לֹו וְהִיטֵב ה' לֵאדֹנִי וְזָכַרְתָּ אֶת אִמְתְּךָ:

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

ויאמר דוד לאביגל ברוך ה' א-להי ישראל אשר שלחך היום הזה לקראתי: וברוך טעמך וברוכה את אשר פלאתי היום הזה מבוא בדמים והשע נדי לי: (שמא' כה, כד-לג).
וישלח דוד וידבר באביגל לקחתה לו לאשה: (לט).

מסכת מגילה יד ע"א: כי הוות מיפטרא מיניה (כאשר נפרדה ממנו) אמרה ליה והטיב ה' לאדני וזכרת את אמתך, אמר רב נחמן: היינו דאמרי אינשי (אומרים אנשים): איתתא בהדי שותא פילכא (אשה יחד עם השיחה מחזיקה את הפלך). איכא דאמרי: שפיל ואזיל בר אוזא ועינוהי מיטייפי (ויש אומרים משפיל ראשו והולך הברז ועינו צופות).
ויאמר דוד לאביגל ברוך ה' א-להי ישראל אשר שלחך היום הזה לקראתי: (לב).

יוסף אל שר המשקים: ויאמר לו יוסף זה פתלנו שלשת השרגים שלשת ימים הם: בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשך והשיבך על פגך ונתת כוס פרעה בגדו כמשפט הראשון אשר היית משקהו: כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה: (ברי' מ, יב-יד)

ויקצף פרעה על שני סריסיו על שר המשקים ועל שר האופים: ויתן אתם במשמר בית שר הטבחים אל בית הסהר מקום אשר יוסף אסור שם: ויפקד שר הטבחים את יוסף אתם וישקרת אתם ויהיו ימים במשמר: (מ, ב-ד).

ויהי ביום השלישי יום הלדת את פרעה ויעש משתה לכל עבדיו... וישב את שר המשקים על משקהו ויתן הכוס על כף פרעה: ואת שר האפים תלה כאשר פתר להם יוסף: ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו: (מ, כ-כג).
רש"י: ולא זכר – בו ביום, וישכחהו – לאחר מכן, מפני שתלה בו יוסף לזכרו הוזקק להיות אסור שתי שנים, שנאמר: אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים.
רשב"ם: ולא זכר – מיד בצאתו כמו שביקש ממנו יוסף, וישכחהו – זמן מרובה אחרי כן עד שעה שהקב"ה עשה ליוסף ניסים והוצרך להזכירו.

וידבר שר המשקים את פרעה לאמר את חטאי אני מזכיר היום: פרעה קצף על עבדיו ויתן אתי במשמר בית שר הטבחים אתי ואת שר האפים... ונשם אתנו נער עברי עבד... ויהי כאשר פתלנו בן הגה אתי השיב על פני ואתו תלה: (מא, ט-יג).

יוסף ואחיו: ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירו: ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם ויאמר אליהם מרגלים אתם לראות את ערות הארץ באתם: (מב, ח-ט).
ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר: (לז, יא). רש"י: היה ממתין ומצפה מתי יבוא.

עמלק (האירוע)

ויאמר ה' אל משה כתב זאת זכרון בספר ושם באזני הושע כי מחה אמתך את זכר עמלק מתחת השמים: ... ויאמר כי יד על כס זה מלחמה לה' בעמלק מדר דר: (שמי' יז, יד-טז).

מרים (האירוע)

וידבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה הנכשית אשר לקח כי אשה כשית לקח: ויאמרו הרק אף במשה דבר ה' הלא גם בנו דבר וישמע ה': ... ויאמר ה' פתאם אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד ויצאו שלשתם: ... ויחר אף ה' בס וילך: והענן סר מעל האהל והנה מרים מצרעת פשג ויפן אהרן אל מרים והנה מצרעת: ויאמר אהרן אל משה בי

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

אֲדַנִּי אֵל נָא תִּשֶׁת עָלַיִנו חַטָּאת אֲשֶׁר נוֹאֲלָנוּ וְאֲשֶׁר חָטְאָנוּ... וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר אֵל נָא רַחֵם נָא לָהּ: וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאָבִיָּה זָרַק זָרַק בְּפָנָיִךָ הֲלֹא תִפְלֹם שְׁבַעַת זְמַיִם תִּסָּגֵר שְׁבַעַת זְמַיִם מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחַר תֵּאָסֵף: וַתִּסָּגֵר מִרְגָּם מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת זְמַיִם וְהָעַם לֹא נָסַע עַד הָאֶסָף מִרְגָּם: (במ' יב, א-טו).

1. מסכת זבחים דף קב ע"א

כבוד גדול חלק לה הקב"ה למרים, אותה שעה: אני כהן ואני מסגירה, אני חולטה ואני פוטרה;

2. ספרי צט

מנין היתה מרים יודעת שפירש משה מפריה ורביה אלא שראת את צפורה שאינה מתקשטת בתכשיטי נשים אמרה לה מה לך שאין את מתקשטת בתכשיטי נשים אמרה לה אין אחיך מקפיד בדבר לכך ידעה מרים ואמרה לאחיה ושניהם דברו בו. ר' נתן אומר מרים היתה בצד צפורה בשעה שנא' וירץ הנער כיון ששמעה צפורה אמרה אוי לנשותיהם של אלו, בכך ידעה מרים ואמרה לאחיה ושניהם דברו בו. ותדבר מרים ואהרן - היא פתחה בדבור תחילה, לפיכך הקדימה הכתוב תחלה.

3. ילקוט שמעוני תורה פרשת בהעלותך [רמז תשיט]

כיון שנתמנו זקנים הדליקו להן כל ישראל נרות ושמחו להם, מרים רואה את הנרות דולקות אמרה לצפורה מה עסק של נרות הללו דולקין אמרה הענין, אמרה מרים אשריהן נשים של אלו מה הן רואות היאך עלו בעליהן לשררה, אמרה לה צפורה אוי להן שמעכשיו אינם נזקקין להן לתשמיש אלא הן נעקרות מעכשיו, א"ל מנין את יודעת אמרה לה מאחיד שמשעה שנתקדש לדבור אינו מכיר למטתו, כיון ששמעה מרים כך, הלכה לה אצל אהרן ואמרה לו את הדבר התחילו יושבין ונושאים ונותנים בדבר,

4. מסכת תענית ט, ע"א

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן: משה, ואהרן, ומרים. ושלש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר, וענן, ומן. באר - בזכות מרים, עמוד ענן - בזכות אהרן, מן - בזכות משה. מתה מרים - נסתלק הבאר... מת אהרן - נסתלקו ענני כבוד... חזרו שניהם בזכות משה, מת משה - נסתלקו כולן, שנאמר (זכריה יא) ואכחד את שלשת הרעים בירח אחד. וכי בירח אחד מתו? והלא מרים מתה בניסן, ואהרן באב, ומשה באדר! אלא: מלמד שנתבטלו שלש מתנות טובות שנתנו על ידן, ונסתלקו כולן בירח אחד.

5. רש"י הירש, בראשית פרק יב, י

אין התורה מציגה את גדולי ישראל כאידיאלים בתכלית השלמות... התורה איננה "אוסף של מעשים טובים". היא מספרת מעשים שהיו - לא מפני שהם מופתיים, אלא מפני שהם מעשים שהיו... אין התורה מעלימה את השגיאות, השגגות והחולשות של גדולי ישראל; ודוקא על ידי כך היא מטביעה על סיפוריה את חותם האמת. אולם, לאמתו של דבר, ידיעת חטאם של גדולי ישראל איננה מנמיכה את דמותם, אלא להפך: דמותם גדולה ומאלפת בעצם החטא שחטאו. אילו הזהירו כולם כזוהר הרקיע ללא רבב ושמץ פגם, היינו סבורים שטבעם שונה מטבענו, והוא למעלה מהישג ידינו. ללא תאוה וללא מאבק פנימי - היו מידותיהם הטובות רק תוצאה מטבעם הנעלה (=ללא יגיעה רבה וללא שליטה עצמית שהם אמורים לשמש לנו כמופת)...